Programma
Uitkomstgerichte
Zorg

E-learning · Samen Beslissen

De kern van Samen Beslissen

De rol van de verpleegkundige

Welkom!

Er is steeds meer bekend over Samen Beslissen en hoe je dit als zorgprofessional samen met je patiënt kunt toepassen. Nog te weinig van de beschikbare materialen is echter gericht op verpleegkundigen of verpleegkundig specialisten, terwijl daar in de praktijk wel behoefte aan is.

In deze verdiepingsmodule staan we stil bij de verschillende rollen van de verpleegkundige of verpleegkundig specialist bij het Samen Beslissen en hoe je vanuit deze rollen een belangrijke inbreng hebt in het proces.

Federatie Medisch Specialisten

Patiëntenfederatie Nederland
samen de zorg beter maken

V&VN

NFU NEDERLANDSE FEDERATIE VAN UNIVERSITAIR MEDISCHE CENTRA

Programma Uitkomstgerichte Zorg · Samen Beslissen — een programma voor het ministerie van VWS. Ontwikkeld met de Federatie Medisch Specialisten, Patiëntenfederatie Nederland, V&VN en de NFU.

DISCLAIMER

Voordat je begint

Dit materiaal is ontwikkeld om te leren over Samen Beslissen. De inhoud van de gesprekken tussen zorgprofessionals en patiënten en hun naasten spelen zich af rond medische casuïstiek. Het gaat om Samen Beslissen en niet om de medische inhoud. Het kan zijn dat er opzettelijk fouten in voorkomen.

- Dit materiaal is bedoeld voor scholing en opleiding in Samen Beslissen. Het mag uitsluitend gebruikt worden voor niet-commerciële doeleinden.
- Het is niet toegestaan beeldmateriaal te vertonen op social mediakanalen zonder nadrukkelijke schriftelijke toestemming van de acteur en FMA.
- Dit materiaal is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Desondanks kan het voorkomen dat informatie is verouderd of onjuistheden bevat. Ontwikkelpartijen zijn niet aansprakelijk voor enige schade die het directe of indirecte gevolg is van of in verband staat met de inhoud.

Onderdelen van deze module

1. **De rol van de verpleegkundige**
   Rollen, taken en de vier stappen van Samen Beslissen

2. **Dichtbij de patiënt**
   Microlearning met video — gesprekspartner van de patiënt

3. **De verpleegkundige in een team**
   Microlearning met video — interprofessioneel samenwerken

Terug naar het hoofdmenu

Onderdeel 1 van 3

De rol van de verpleegkundige

De verpleegkundige kent in haar werkzaamheden verschillende rollen, taken en verantwoordelijkheden. Maar welke rol neem je aan als het gaat om Samen Beslissen? Wat doet een verpleegkundige allemaal? Je hebt relatief veel contactmomenten met de patiënt en krijgt veel mee over hoe het met hem of haar gaat en hoe zijn of haar persoonlijke situatie is. Je hebt daardoor doorgaans meer zicht op de wensen van de patiënt dan een medisch specialist. Jij hebt daarmee de perfecte positie om de belangenbehartiger van de patiënt te zijn binnen het proces van Samen Beslissen.

START ONDERDEEL

VERDIEPING

Vanuit de vier stappen

Het beroep van verpleegkundige en verpleegkundig specialist kent verschillende taken: informeren, signaleren, faciliteren en organiseren, diagnosticeren, voorlichten, overzicht creëren en de zorg evalueren. In het model van Samen Beslissen van Stiggelbout (2015) zijn vier stappen geformuleerd die de zorgprofessional samen met de patiënt doorloopt om te waarborgen dat er samen een beslissing wordt gemaakt. Weet jij hoe de taken als verpleegkundige te koppelen zijn aan de vier onderdelen van Samen Beslissen?

1

Stap 1: Ruimte voor kiezen

De verpleegkundige kan signaleren dat een patiënt barrières ervaart om zijn vragen te stellen, kan goed en gedoseerde informatie organiseren en faciliteren.

2

Stap 2: Opties bespreken

De verpleegkundige speelt een rol bij geven van keuze-informatie, het verwijzen naar betrouwbare informatie. De verschillende opties dienen reëel te zijn en neutraal te worden gebracht. Keuzehulpen zoals de Zakkaartjes kunnen hierbij ondersteunen. Het verdient aanbeveling gebruik te maken van de 'terugvertelmethode'. Kennis over ziekteverloop, prognose en mogelijkheden zijn voorwaardelijk.

3

Stap 3: Voorkeuren bespreken

Verpleegkundigen spelen een cruciale rol in het beïnvloeden van de motivatie tot Samen Beslissen, ze staan dichterbij de patiënt. In deze stap is het doel een beeld te vormen van de unieke patiënt. Hiertoe kunnen de 'rake vragen' worden gesteld.

4

Stap 4: Besluit nemen

Samen Beslissen is meer dan het nemen van het uiteindelijke besluit. Het proces tot het besluit dient te worden geëvalueerd. Mogelijk wil de patiënt dat de zorgprofessional besluit.

MEERKEUZEVRAAG

Wel of geen rol

Weet jij op welke momenten jij als verpleegkundige of verpleegkundig specialist een rol speelt bij het Samen Beslissen en bij welke momenten niet? Geef aan bij welke momenten je WEL een rol in het Samen Beslissen hebt.

A Bij het besluit over ontslag van een patiënt.

B Bij het besluit op welke wijze en momenten het wassen te ondersteunen.

C Bij het besluit over wel of niet een palliatieve fase met bijpassend beleid.

D Bij het besluit over mate van zelfstandigheid van een patiënt.

E Bij het besluit over hoe een patiënt verplaatst wordt.

FEEDBACK

Allemaal! *Als verpleegkundige of verpleegkundig specialist zijn er verschillende rollen waar vanuit je Samen Beslissen kunt toepassen: in de dagelijkse uitvoering van het zorgproces, bij formele behandelbeslissingen, als ondersteuner van een andere behandelaar in de besluitvorming en de verpleegkundige specialist in haar rol als hoofdbehandelaar. In elke rol kun je bijdragen bij Samen Beslissen. Zowel in grote als in kleine behandel of zorgbeslissingen.*

REFLECTIEVRAAG

Hoe doe jij het?

Als je kijkt naar de drie rollen: als primaire hulpverlener, als deel van het multidisciplinaire team en als besliscoach. Op welke van deze drie rollen vind je dan dat je Samen Beslissen voldoende toepast? En waar zou je dit willen verbeteren?
Gebruik onderstaande ruimte voor je reflectie.

JOUW REFLECTIE

FEEDBACK

Als je wilt reflecteren op hoe je Samen Beslissen vanuit jouw rol toepast, kun je het Option 5 formulier, de zakkaartjes en de Competentieset erbij pakken. Op het Option 5 formulier staat duidelijk omschreven welke gradaties er per stap zijn in Samen Beslissen. Zo kun je zelf kijken wat je kwaliteiten zijn en wat je eventueel nog meer zou kunnen doen. Vraag eventueel ook aan een collega hoe hij of zij jou beoordeelt op het toepassen van Samen Beslissen. Wat ziet hij of zij als jouw kracht en waar liggen jouw verbetermogelijkheden?

MEERKEUZEVRAAG

De verpleegkundige als besliscoach

In de drie rollen van de verpleegkundige en vier van de verpleegkundige specialist is een rol specifiek gericht op Samen Beslissen, de rol van besliscoach. Welke van onderstaande vier stappen horen bij deze rol die als doel heeft om de patiënt te ondersteunen bij Samen Beslissen?

A Achterhalen wat de patiënt nodig heeft om te kunnen beslissen, zoals onzekerheden, twijfels, voorkennis, waarden en ondersteuning.

B De patiënt ondersteunen naar zijn behoefte, bijvoorbeeld door coaching of het aanbieden van keuzehulpen.

C Het proces van Samen Beslissen monitoren en faciliteren.

D Achterhalen wat de implicaties van een beslissing zijn, bijvoorbeeld ten aanzien van therapietrouw, motivatie, haalbaarheid en belastbaarheid van de patiënt.

FEEDBACK

Allemaal! *Als verpleegkundige of verpleegkundig specialist behartig je de belangen van een patiënt. Je staat naast hem of haar en gaat samen het proces in, waardoor er een samenwerkingsrelatie op basis van vertrouwen ontstaat. Doordat je nauw betrokken bent bij de patiënt, ben je voor hem of haar erg benaderbaar. Jij hebt kennis ten aanzien van de zelfstandigheid, het functioneren in het dagelijks leven en de kwaliteit van leven. Je kijkt naar de situatie met een holistische en klinische blik. Ook weten we dat patiënten andere dingen zeggen tegen verpleegkundigen dan tegen een medisch specialist.*

VERDIEPING

Jouw rol in Samen Beslissen

Heb jij nu al een beter beeld gekregen wat de voordelen van jouw positie is bij het Samen Beslissen?

1

Gelijkwaardig

Vanuit de verpleegkundige rol zie je de patiënt sneller als gelijkwaardige partner. Daardoor zit Samen Beslissen al in de basishouding. Zie de patiënt altijd als een gelijkwaardige partner.

2

Acuut

Onderschat jouw rol in Samen Beslissen niet. Ook niet in acute situaties zoals bij een reanimatie waar jij informatie hebt die erg waardevol kan zijn.

3

Advocaat

Daar waar de patiënt niet aan tafel kan zitten vertegenwoordig je de patiënt alsof deze wel zelf aan tafel zit. Bijvoorbeeld als de patiënt niet goed in staat is te praten of te luisteren. Het gaat dan duidelijk om het inbrengen van standpunt vanuit de patiënt (en dus NIET vanuit jezelf als verpleegkundige)

4

Nabij

Je staat dicht bij de patiënt en weet wat van waarde is voor zijn/haar situatie.

5

Informeel

Je hebt nauw contact met de patiënt, niet alleen bij officiële overleggen/beslismomenten, en kunt hier waardevolle informatie uit halen.

MEERKEUZEVRAAG

Invloed en zeggenschap

Niet in elk moment van Samen Beslissen zal naar jouw mening of inbreng gevraagd worden. Zoals in een MDO wanneer veel patiënten besproken worden. Welke activiteiten kun je ondernemen om de verpleegkundige insteek goed voor het voetlicht te brengen?

A Van tevoren aangeven dat je informatie hebt wat van belang is.

B Het voorzitterschap laten rouleren onder disciplines en als verpleegkundige de vergadering te leiden.

C Aanwezig zijn en af en toe een vraag beantwoorden is voldoende, want de artsen hebben voldoende informatie.

D Door actief deel te nemen aan het overleg, kritische vragen te durven stellen en ervaring en kennis te delen.

FEEDBACK

A,B en D - zijn juist. C is onjuist.

Het kost misschien meer tijd om meer mensen aan het woord te laten, maar jij levert een waardevol perspectief en hebt recht van spreken. Neem je verantwoordelijkheid. Pak je positie. Bereid jezelf goed voor en spreek eventueel met de voorzitter van het MDO van tevoren af dat je ook iets wilt inbrengen als je nog wat onzeker bent en denkt dat dit niet vanzelf lukt. Het is begrijpelijk om niet het woord te nemen om op een moment zelf te kijken of je onderbreekt of niet, maar dit geeft te weinig opbrengst en ruimte voor het verpleegkundige perspectief. Bespreek dus eens op welke wijze je als verpleegkundige of verpleegkundig specialist structureel tijd en ruimte kunt krijgen in het MDO.

VERDIEPING

Vaardigheden inzetten

Goed een positie innemen, verkrijgen en behouden en daarmee de patiënt vertegenwoordigen, zeker in een MDO, vraagt sterke vaardigheden van jou als verpleegkundige of verpleegkundig specialist.

1. Houd in het samenwerkingsproces rekening met verschillende perspectieven van collega's, zorgvragers en hun naasten en ga hier op professionele en respectvolle wijze mee om.
2. Handel vanuit een gelijkwaardige, collegiale en open houding met zorgvragers en hun naasten, met collega's in het multidisciplinaire team en met andere samenwerkingspartners.
3. Neem je positie vanuit de patiënt en de vakinhoud in en schuw eventuele confrontaties en meningsverschillen niet.
4. Je kunt in (multidisciplinaire) teams een coördinerende rol vervullen, collega-zorgprofessionals coachen of je bijdrage leveren naast andere zorgprofessionals.
5. Besef dat je niet alleen op inhoud kunt interveniëren, maar ook op proces, structuur en relatie.

CONCLUSIE

Conclusie

Als verpleegkundige of verpleegkundig specialist heb je een belangrijke rol te vervullen in het Samen Beslissen. Met gemiddeld meer tijd met de patiënt, een laagdrempelige toegankelijkheid en praktische benadering naar de patiënt, is jouw inbreng van belang. Wel kan deze rol verschillen: soms is die ondersteunend, soms zelfstandig en soms onderdeel van een keten. Een belangrijke les om mee te nemen is om je bewust te zijn van je positie en de toegevoegde waarde die dit met zich meebrengt om de best passende oplossing voor de patiënt te vinden, en waakzaam te zijn voor momenten waarop je deze kunt inbrengen.

Terug naar het hoofdmenu

Onderdeel 2 van 3

Dichtbij de patiënt

Als verpleegkundige of verpleegkundig specialist ben je gespreks- en samenwerkingspartner van de patiënt. Vanuit jouw positie ben je nauw betrokken bij de patiënt en diens naasten en kun je hen goed begeleiden in het proces van Samen Beslissen. Maar hoe ziet dat er precies uit? Wat kun je voor hen betekenen?

In deze microlearning zet je een stapje verder in de praktijk om te leren wat jouw rol als verpleegkundige is en hoe je daarin het Samen Beslissen kunt toepassen en ondersteunen.

De casus in deze microlearning is gebaseerd op het waargebeurde verhaal uit het boek De witte muur, door Judith Weeda & Herman Weeda.

START ONDERDEEL

VIDEO

Ontlasten en ondersteunen

Saskia Vermeulen is 28 jaar en dol op fietstochten maken met haar vriend Tom. Ze heeft lymfeklierkanker en krijgt veel steun van haar partner. Beiden zijn mondig en geïnformeerd. Tom ontzorgt Saskia graag omdat ze erg is ziek van de chemokuur door alles voor haar te regelen: haar afspraken, medicijninname, het op de hoogte houden van familie... Hij is haar persoonlijke verzorger en assistent, met veel trots! Maar dit weegt wel zwaar. Samen hebben ze een afspraak met de verpleegkundige voor een aantal controles. Bekijk de video.

video starten

youtu.be/56U5TDlvQfA

Klik op 'video starten' of scan de QR-code om de video te openen.

MEERKEUZEVRAAG

Aspecten van Samen Beslissen

In de video zag je hoe de verpleegkundige tijdens de zorgsituatie Samen Beslissen toepaste. Welke aspecten van Samen Beslissen zag je in de video naar voren komen?

A Laten weten dat de patiënt en partner iets te kiezen hebben.

B Uitvragen wat er speelt in de eigen leefsituatie.

C Afstemmen welke opties de voorkeur hebben.

D De patiënt de ruimte geven om een beslissing te maken.

FEEDBACK

Inderdaad, alle vier de antwoorden zijn juist.

In de video zag je dat de verpleegkundige goed de verschillende opties met de patiënt en haar partner bespreekt om te kijken welke mogelijkheden goed bij hen passen. Ze vraagt zowel de patiënt als haar partner wat er bij hen speelt en welke afwegingen er meespelen in het maken van bepaalde keuzes. De verpleegkundige geeft daarnaast een voorstel én de ruimte om een beslissing te maken over de besproken opties.

Competenties inzetten

Als verpleegkundige of verpleegkundig specialist heb je verschillende competenties die je kunt inzetten in je contact met de patiënt. Een belangrijke competentie voor zorgprofessionals is het begeleiden van het Samen Beslissen vanuit kennis en expertise. Dit herken je aan hoe iemand de stappen van Samen Beslissen toepast. Maar ook aan hoe iemand ruimte creëert tijdens het besluitvormingsproces en dat iemand erkent dat de heersende emoties dit kunnen beïnvloeden.

Aan de andere kant speelt het een belangrijke rol dat je een betrouwbare en professionele gesprekspartner bent. Dit herken je aan het geven van persoonlijke aandacht aan de patiënt (en partner) en het communiceren op een open, transparante en empathische manier.

VERDIEPING

Empowerment

Als verpleegkundige of verpleegkundig specialist heb je een belangrijke rol in het empoweren van de patiënt, zodat hij of zij zich gesterkt voelt in de de gezamenlijk gemaakte keuzes. Het doel van patiënt empowerment is dat zorgprofessionals en patiënten meer gelijkwaardige partners worden bij de besluitvorming over een behandeling. Onderdeel daarvan is het geven van goede voorlichting aan patiënten, zodat ze hun standpunten beter naar voren kunnen brengen.

1. Passende en juiste informatie geven.
2. De patiënt stimuleren om zijn wensen met betrekking tot de behandeling kenbaar te maken.
3. De kracht van de patiënt aanspreken en samen zoeken naar een balans van zelfstandigheid en afhankelijkheid.
4. Communiceren op basis van gelijkwaardigheid.
5. Alert zijn op vragen en problemen van patiënten en binnen de zorgorganisaties hier aandacht voor vragen.

CONCLUSIE

Conclusie

Voor de patiënt ben jij als verpleegkundige of verpleegkundig specialist een betrouwbare en professionele gesprekspartner. Dat doe je door je afspraken na te komen, bereikbaar te zijn als dat is toegezegd, inhoudelijk deskundig te zijn en niet je eigen oordeel in te brengen. Gebruik daarbij het klinisch redeneren als beroepsmatig handelen. Vanuit die positie kun je een zeer waardevolle bijdrage leveren aan het Samen Beslissen!

Terug naar het hoofdmenu

Onderdeel 3 van 3

De verpleegkundige in een team

Als verpleegkundige of verpleegkundig specialist werk je altijd samen in een team van één of meer disciplines voor de patiënt. Dit betekent enerzijds dat je afhankelijk van de situatie verschillende rollen kunt aannemen en anderzijds dat je met veel verschillende disciplines moet kunnen samenwerken, zonder daarbij het belang van je patiënt uit het oog te verliezen.
In deze microlearning leer je welke rol jij in een interprofessionele samenwerking inneemt. De casuïstiek gaat over een situatie waarin een verpleegkundige het niet eens is met de beslissing van een medisch specialist.

START ONDERDEEL

REFLECTIEVRAAG

Een andere mening

Wat doe jij/zou jij doen als je het niet eens bent met de medisch specialist?

Gebruik onderstaande ruimte voor je reflectie.

JOUW REFLECTIE

FEEDBACK

Als verpleegkundige en verpleegkundige specialist is het je rol om de belangen van patiënten en hun naasten te behartigen. Daar waar hij of zij dit zelf niet kan of niet aanwezig is. Het 'niet eens zijn met de arts' is een situatie die regelmatig voorkomt in de dagelijkse praktijk en nodigt juist uit om vanuit jouw specifieke expertise je bevinden te beargumenteren. Hiervoor zijn voldoende verpleegkundige modellen beschikbaar om argumentatie vanuit verpleegkundig perspectief op te stellen. Het is een uitstekend moment om het verpleegkundig leiderschap te tonen.

VIDEO

Een andere kijk op de situatie

Mevrouw Hamza is 76 jaar en heeft last van heupartrose. Ze ervaart veel pijn en stijfheid en op de röntgenfoto is te zien dat er sprake is van slijtage. Een heupprothese is een mogelijke oplossing, maar hiervoor wordt doorgaans pas gekozen bij zeer hevige pijnklachten en als er werkelijk geen andere mogelijkheden meer zijn. De verpleegkundige twijfelt of er voldoende afweging is gemaakt met mevrouw Hamza en of zij voldoende is geïnformeerd over de voor- en nadelen van de verschillende behandelingen. Bekijk de video.

video starten

youtu.be/SG72iqtqKu4

Klik op 'video starten' of scan de QR-code om de video te openen.

REFLECTIEVRAAG

Goed gedaan

In de video zag je dat de verpleegkundige aangaf bij de medische specialist dat ze het niet eens was met het besluitvormingsproces. Wat vond je goed gaan in dit gesprek? Wat neem je mee als tip voor jezelf? Gebruik onderstaande ruimte voor je reflectie.

JOUW REFLECTIE

FEEDBACK

Bedankt voor je antwoord. Wat goed ging was het eigen initiatief nemen om de situatie te bespreken, de argumentatie van de verpleegkundige, het afstemmen van beleid en het maken van vervolgafspraken. Probeer in gedachten te houden dat een interprofessionele samenwerking succesvol is als iedereen actief een bijdrage levert en zijn of haar kennis en ervaringen deelt. Het gaat dus niet om wie het goed of fout heeft of wie gelijk krijgt. Het gaat erom dat om alle perspectieven worden meegenomen om zo een totaalbeeld te krijgen en tot de best mogelijke oplossing voor de patiënt te komen.

REFLECTIEVRAAG

De patiënt vertelt niet alles

In de video zie je dat de patiënt niet alle informatie heeft verstrekt aan de arts. Herken je deze situatie? En hoe ga jij daarmee om in de samenwerking met andere disciplines? Gebruik onderstaande ruimte voor je reflectie.

JOUW REFLECTIE

FEEDBACK

Je kunt er niet van uitgaan dat een patiënt niet bij het proces betrokken wil zijn of alle informatie geeft die van belang kan zijn. Welke behandeling gekozen wordt heeft veel impact op de leefsituatie van de patiënt en zij zou dus altijd betrokken moeten zijn bij het maken van de keuze. Ga altijd in gesprek met de patiënt, ook als de patiënt ervoor kiest om de keuze bij de zorgprofessional te laten. Dat is ook Samen Beslissen waarin is meegenomen wat voor deze patiënt belangrijk is. Samen Beslissen draait niet om het maken van een keuze, maar om het bespreken van alle opties en afwegingen.

REFLECTIEVRAAG

In conflict

Het kan zijn dat je zelf in een conflict komt, bijvoorbeeld omdat je eigen normen en waarden verschillen van die van de patiënt, naasten of de behandelaar. Bijvoorbeeld: in het geval van de zoon die vanuit zijn religieuze overtuiging niet wil dat zijn stervende moeder morfine krijgt tegen ernstige benauwdheid. Of in de situatie van de huisarts die antibiotica blijft voorschrijven terwijl het jou beter lijkt om je vooral nog te richten op comfort voor de patiënt. Ga je mee in de visie van de zoon of de huisarts? Of probeer je hen te overtuigen van jouw visie? Wat doe jij in zo'n situatie? Beschrijf een situatie waarin je met een dergelijk conflict te mkaen hebt gehad en geef aan hoe je toen gehandeld hebt.

JOUW REFLECTIE

FEEDBACK

Het is altijd lastig als je in een conflict komt, omdat je patiënts normen en waarden verschillen met die van jou. Gelukkig is er een nuttige methode om hiermee om te gaan! Klik snel verder om erachter te komen wat deze methode inhoudt.

Omgaan met lastige situaties

Als zorgprofessional kom je vaak in lastige situaties terecht, waar morele vragen of twijfel uit voortkomen. Het gaat om situaties waarin niet duidelijk is wat nu het juiste is om te doen. Of waarin je sterk het gevoel hebt dat de keuzes die anderen maken (bijvoorbeeld de arts of patiënt) niet tot goede zorg leiden. Gestructureerd stilstaan bij zo'n situatie kan dan helpen goed met de situatie om te gaan en niet overbelast te raken. CURA is één van de instrumenten die ondersteuning biedt bij lastige situaties. CURA bestaat uit vier processtappen.

REFLECTIEVRAAG

Zelf aan de slag

Heb je dit wel eens toegepast? Schrijf je bevindingen op. Nooit gedaan? Kijk of je het in jouw team een keer kunt oefenen en schrijf je bevindingen op. Gebruik onderstaande ruimte voor je reflectie.

JOUW REFLECTIE

FEEDBACK

Het is in dit soort situaties belangrijk om de rust te bewaren en oprecht te luisteren, zonder oordeel. Laat de ander uitpraten en stel vooral vragen (ook aan jezelf) in plaats van direct je mening te geven. Zet je in voor de dialoog; probeer discussie te voorkomen. Het kan hierbij helpen om bewust de stappen te benoemen en één voor één te doorlopen. Kijk voor de volledige handleiding met tips op de website van V&VN.

Terug naar het hoofdmenu

CONCLUSIE

Je geeft de patiënt een stem.

Vanuit je rol als verpleegkundige of verpleegkundig specialist ben jij een spin in het web die in contact staat met de patiënt en de diverse zorgprofessionals die de patiënt nodig heeft. In die positie kun jij jezelf als vertegenwoordiger van de patiënt neerzetten en diens belangen behartigen als je merkt dat dit nog onvoldoende gedaan wordt. Eventueel door de patiënt zelf aan de gesprekstafel te krijgen daar waar dit nog geen vanzelfsprekendheid is. Je geeft de patiënt een stem, dus wees niet bang om deze te laten horen en op die wijze mee te beslissen in het gehele proces van Samen Beslissen. Ook jouw perspectief is van grote waarde voor het vinden van de best passende oplossing voor de patiënt.